

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den fortsatta avvecklingen av Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang; given Stockholms slott den 17 februari 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Lyberg.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Lyberg, anmäler fråga om den fortsatta avvecklingen av Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang och anför därvid följande:

*Kreditkassans
bildande.*

I en den 10 mars 1922 dagtecknad proposition, nr 149, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att såsom garantifond åt ett aktiebolag med uppgift att bereda stöd åt inhemska banker måtte genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 50 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 5 procents obligationer, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet angivna grunder. Enligt riksdagens skrivelse den 31 mars 1922, nr 78, blev propositionen av riksdagen bifallen.

Sedan Kungl. Maj:t den 31 mars 1922 bemyndigat chefen för finansdepartementet att med Stockholms enskilda bank med flera bankbolag träffa och teckna överenskommelse rörande bildandet av det sålunda avsedda aktiebolaget, konstituerades, efter det att dylikt avtal den 6 april 1922 kommit till stånd, å bolagsstämma den 7 i samma månad Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

Bolagets verksamhet har enligt bolagsordningen till ändamål att giva stöd åt svenska kreditanstalter enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas. Aktiekapitalet utgör 5 miljoner kronor. Bolagets styrelse skall bestå av fem ledamöter med fem suppleanter för dem. Av styrelseledamöterna utses en, som tillika skall vara styrelsens ordförande, ävensom en suppleant för honom av Kungl. Maj:t, en jämte suppleant för denne av fullmäktige i Sveriges riksbank, en jämte suppleant för denne av fullmäktige i riksgäldskontoret och de övriga två ävensom de två suppleanterna för dem å ordinarie bolagsstämma av aktieägarna. Samtliga styrelseledamöter och suppleanter utses för ett år i sänder.

I de bestämmelser för Kreditkassans verksamhet, som Kungl. Maj:t den 7 april 1922 efter bolagets konstituerande meddelade, föreskrevs, att bolaget skulle äga att enligt närmare angivna regler lämna stöd åt kreditanstalt, som i anledning av annan kreditanstalts iråkade eller befarade insolvens bildats för att övertaga den senare anstaltens förbindelser, dock endast under

förutsättning att styrelsen funne tillfredsställande garanti förefinnas för anstaltens soliditet.

I nyssberörda avtal mellan staten och bankerna föreskrives, att riksgäldskontoret mot säkerhet av de i garantifonden ingående statsobligationerna å tillhopa 50 miljoner kronor öppnar en kredit för bolaget å upp till samma belopp, samt att bolaget icke har skyldighet att betala ränta eller avgift för krediten på annat sätt, än att bolaget för varje verksamhetsår till riksgäldskontoret inbetalar hela det överskott, som efter administrationskostnadernas täckande uppkommit å rörelsen under året. Därest vid bolagets likvidation skulle visa sig, att förlust uppstått å bolagets rörelse, skall förlusten i första hand drabba garantifonden av 50 miljoner kronor och i sista hand det av bankerna tecknade aktiekapitalet å 5 miljoner kronor.

Enligt samma avtal skulle Kreditkassan icke äga utlåna eller ikläda sig förbindelser för mera än tillhopa 55 miljoner kronor. Sedan emellertid efter framställning från fullmäktige i riksbanken 1923 års riksdag enligt skrivelse den 27 februari 1923, nr 30, beslutat, att totalbeloppet av Kreditkassans förpliktelser finge uppgå till högst dubbla summan av kassans fonder, samt att kassan finge, när sådant visade sig vara oundgängligen nödvändigt, medverka vid rekonstruktion av kreditanstalt även genom lån till avlyftande av kreditanstalts engagemang, har i enlighet härmed, genom tillägg av den 23 mars 1923 till avtalet av den 6 april 1922, det belopp, kassan må äga utlåna eller ikläda sig förbindelser för, bestämts till 110 miljoner kronor.

Jämlikt 1922 års avtal mellan staten och bankerna skulle Kreditkassans verksamhet upphöra senast med utgången av år 1927. Redan vid framläggandet av 1926 års statsverksproposition gav emellertid chefen för finansdepartementet uttryck åt den meningen, att de engagemang kassan iklätt sig vore av den omfattning, att en avveckling vid sagda tid icke torde kunna ske, utan att det syntes honom ofrånkomligt, att den verksamhet kassan utövat i någon form fortsattes. I anslutning härtill uttalade 1926 års riksdag i sin skrivelse nr 189 av den 4 maj 1926, att, om än med hänsyn till ingångna kapitalengagemang det icke torde visa sig möjligt att inom den angivna tiden helt avveckla Kreditkassans verksamhet, riksdagen dock utginge ifrån, att kassan icke ikläddes nya engagemang av beskaffenhet att kunna medföra ökad risk för staten, med mindre riksdagens medgivande först inhämtades. Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag beslöt riksdagen, att en särskild fond, benämnd »fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922», skulle inrättas, varjämte riksdagen såsom kapitalökning för denna fond för budgetåret 1926/1927 anvisade ett anslag av 8 miljoner kronor.

I en den 4 december 1926 dagtecknad promemoria meddelade sedermera kassans styrelse såsom sin uppfattning, att en avveckling till 1927 års utgång måste anses utesluten. Styrelsen hemställde för den skull om åtgärd för att kassan måtte kunna efter utgången av nämnda år fortsätta verk-

*Fråga om
Kredit-
kassans
avveckling.
1926.*

samheten under samma former som dittills. Därest det skulle befinnas önskvärt att fastställa någon tid, inom vilken kassans ytterligare fortbestånd skulle prövas, föreslog styrelsen utgången av år 1932. Av en i promemorian lämnad redogörelse för kassans ställning framgick vidare bland annat, att kassans sammanlagda förbindelser för det dåvarande belöpte sig till i det närmaste det medgivna maximum av 110 miljoner kronor.

1927.

Vid anmälan i 1927 års statsverksproposition av frågan om anvisande av ett anslag på 7 miljoner kronor för budgetåret 1927/1928 till kapitalökning för nyssberörda fond anförde jag, att även jag ansåge, att den verksamhet som omhänderhades av Kreditkassan, icke kunde avvecklas med sislidets års utgång. Jag vore ock av den meningen, att den dittillsvarande formen för verksamhetens bedrivande borde bibehållas även vid avvecklingen av kassans engagemang. Åt avtalet mellan svenska staten, å ena, samt vissa banker, å andra sidan, syntes alltså böra förlänas fortsatt giltighet. Enligt meddelande från Kreditkassans ledning hade bankerna förklarat sig icke hava något att däremot erinra. Att, på sätt styrelsen för Kreditkassan ifrågasatt, fastställa tiden för kassans fortbestånd till 1932 års slut syntes mig dock icke av behovet påkallat, utan förklarade jag mig hava under övervägande, huruvida man icke borde stanna för en kortare tid för avvecklingen.

I anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning i statsverkspropositionen väcktes inom riksdagen två likalydande motioner (I:100 och II:207), däri hemställdes, att riksdagen måtte till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 avsätta ett belopp av endast 5 miljoner kronor, samt att riksdagen måtte hemställa om förslag från Kungl. Maj:t angående formen för den fortsatta avvecklingen av Kreditkassans engagemang i överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer.

Riksdagen har i skrivelse den 8 juni 1927, nr 295, anmält sina beslut i förevarande ämne.

Under erinran att i nämnda motioner framhållits, att hädanefter en annan form skulle kunna visa sig mera tjänlig för en tillfredsställande avveckling av kassans engagemang än den kombination av statens och vissa enskilda bankers intressen, som kom till stånd genom riksdagsbeslutet år 1922, har riksdagen därvid anført, att denna fråga enligt riksdagens mening borde göras till föremål för en utredning, som borde omfatta icke blott den lämpligaste formen för kassans avveckling utan även en ingående undersökning av de olika engagemangens art, värde och lämpligaste skötsel. Utredningen samt därpå grundade förslag syntes böra verkställas och utarbetas så, att densamma kunde i god tid föreläggas 1928 års riksdag.

Riksdagen ansåge följaktligen, att någon förlängning av den vid slutet av sislidets år utgående tiden för kassans verksamhet borde medgivas, men att denna utsträckta tid dock borde begränsas så mycket som möjligt.

I samma skrivelse har riksdagen vidare förklarat sig förvänta, att kassans styrelse, under tiden till dess 1928 års riksdag fattat beslut i frågan, icke vidtog några åtgärder, som kunde inskränka riksdagens fria och obundna

beslutanderätt. Detta direktiv borde dock icke fattas så, att det utgjorde hinder för vidtagande från styrelsens sida av åtgärder, som kunde finnas nödiga för verksamhetens fortsatta och behöriga drivande vid under kassans kontroll stående industriella verk. Någon avyttring av kassans tillgångar borde icke äga rum i andra fall än där sådant för nämnda verksamhets drivande kunde finnas påfordrat.

Vad angår det begärda anslaget för avsättning till fonden för mötande av förluster å Kreditkassans verksamhet hade riksdagen med hänsyn därtill, att enligt dess uppfattning kassans verksamhet syntes böra fortgå ytterligare ett år, ansett avsättningsbeloppet kunna, i enlighet med vad motionsvis föreslagits, för budgetåret 1927/1928 begränsas till 5 miljoner kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts har riksdagen uti ifrågavarande skrivelse *dels* anmält, att riksdagen såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1927/1928 anvisat ett anslag av 5 miljoner kronor, ävensom medgivit, att tiden för Kreditkassans verksamhet förlängdes till utgången av år 1928, *dels ock* anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående den lämpligaste formen för avvecklingen av Kreditkassans engagemang samt för 1928 års riksdag framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

I statsråd den 26 augusti 1927 anmälde jag för Kungl. Maj:t frågan om igångsättande av den av riksdagen sålunda begärda utredningen. Undersökningen borde avse en ingående granskning av Kreditkassans samtliga engagemang och söka klarlägga dels vilka av dessa engagemang kunde före eller samtidigt med kassans eventuella upplösning vid utgången av år 1928 avvecklas på ett för staten tillfredsställande sätt, dels under vilka former avvecklingsarbetet beträffande övriga engagemang på ändamålsenligaste sätt borde bedrivas. Särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om lämpligheten av engagemangens omhändertagande av annat förvaltningsorgan än Kreditkassan, varvid jämväl borde beaktas det ansvar för förlust å kassans förbindelser, som för närvarande åvilade det av bankerna tecknade aktiekapitalet. Jag förutsatte, att utredningsmännen i mån så funnes behöfligt för arbetets utförande erhöles tillgång till Kreditkassans räkenskaper och övriga handlingar.

På min hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst sex utredningsmän för att inom departementet verkställa utredning och avlämna förslag angående den lämpligaste formen för avveckling av Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang. Jämlikt detta bemyndigande tillkallade jag såsom utredningsmän ordföranden i styrelsen för Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 ledamoten av riksdagens första kammare generaldirektören A. E. Örne samt ledamöterna i styrelsen för nämnda bolag förste deputeraden i riksbanken bankofullmäktigen V. L. Moll och verkställande direktören i Sveriges allmänna hypoteksbank riks-

Igångsättande av utredning ang. avveckling av Kreditkassans engagemang.

gäldsfullmäktigen H. S. Tamm ävensom ledamoten av riksdagens första kammare lektorn E. J. Wigforss samt ledamöterna av riksdagens andra kammare lantbrukaren C. A. Anderson i Storegården och redaktören A. Wikström, varjämte uppdrogs åt Örne att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Kreditkassavtalets förlängning för år 1928.

I anslutning till det av 1927 års riksdag lämnade medgivandet har efter beslut av Kungl. Maj:t, genom tillägg den 22 oktober 1927 till Kreditkassavtalet, överenskommelse träffats med vederbörande banker, enligt vilken tiden för Kreditkassans verksamhet förlängts till utgången av år 1928.

Betänkande ang. avveckling av Kreditkassans engagemang.

Utredningsmännen hava med skrivelse den 7 november 1927 överlämnat betänkande med förslag angående ifrågavarande avveckling.

Kreditkassans stödaktioner.

För fullgörande av det utredningsmännen givna uppdraget hava de i betänkandet inledningsvis lämnat följande kronologiska *förteckning över de stödaktioner*, som av kassan ensam eller i samarbete med privata banker företagits:

- 1922 den 6 juni. Belåning av aktier i aktiebolaget sydsvenska banken.
 1922 den 21 sept. Belåning av tillskottsbevis till Smålands enskilda banks grundfond.
 1922 den 24 nov. Belåning av tillskottsbevis till Wermlands enskilda banks grundfond samt avlyftning från samma bank av vissa engagemang.
 1923 den 3 april. Teckning av aktier i aktiebolaget jordbrukarbanken samt avlyftning från aktiebolaget svenska lantmännens bank av vissa engagemang.
 1923 den 13 april. Lån till Väckelsångs kommun i samband med rekonstruktion av Väckelsångs sockens sparbank.
 1923 den 13 nov. Lån till insatstecknare till Sevede härads sparbanks säkerhetsfond.
 1923 den 22 dec. Lån till insatstecknare till Östergötlands läns sparbanks säkerhetsfond.
 1924 den 12 dec. Lån till insatstecknare till Lysviks sparbanks säkerhetsfond.
 1925 den 17 juni. Lån till insatstecknare till Ekshärads sparbanks säkerhetsfond.
 1925 den 11 sept. Teckning av aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank samt avlyftning från aktiebolaget nordiska handelsbanken av vissa engagemang.
 1926 den 29 jan. Lån till insatstecknare till aktiebolaget Jämtlands folkbanks grundfond.

Kreditkassans ställning den 30 september 1927.

I betänkandet meddelas vidare följande tablå över

Kreditkassans ställning den 30 september 1927:

Tillgångar:

Bankdepositioner, i likvid för aktiekapitalet	kr.	5,000,000: —
Bankräkningar	»	623,910: 42
Kassabehållning	»	278: 80

Utlämnade lån:

i samband med bildandet av aktiebolaget sydsvenska banken:

mot 98,727 stycken aktier i banken

 å nominellt 100 kr. kr. 9,872,700: —

» 36,019 stycken dito » 3,523,702: 55 kr. 13,396,402: 55

i samband med rekonstruktion av Smålands enskilda bank:

mot diverse aktier och inteckningar kr. 6,844,680: —

» tillskottsbevis till bankens

 grundfond » 27,000: — » 6,871,680: —

i samband med rekonstruktion av Wermlands enskilda bank:

mot tillskottsbevis till bankens grundfond » 12,409,263: 33

i samband med bildande av aktiebolaget jordbrukarbanken:

mot säkerhet av:

1) nominellt kr. 2,400,000: — aktier i aktiebolaget Malmö stora valskvarn;

2) andelsförbindelser av medlemmar i svenska lantmännens kvarnförening å resterande omkring kr. 200,000: —. Lån å rest.

kr. 3,540,519: 30 bokfört till kr. 3,167,510: 78

mot 386 stycken jordbrukarbankens

aktier å 100 kr. » 38,424: 97 » 3,205,935: 75

i samband med bildande av aktiebolaget Göteborgs handelsbank: mot säkerhet av 178,620 stycken preferensaktier å 50 kr. i rederiaktiebolaget Transatlantic » 8,920,475: —

i samband med rekonstruktion av aktiebolaget Jämtlands folkbank:

mot tillskottsbevis till bankens grundfond » 3,000,000: —

i samband med rekonstruktion av följande sparbanker: till Väckelsångs kommun såsom insatstecknare till

Väckelsångs sockens sparbanks säkerhetsfond kr. 50,000: —

» 36 insatstecknare till Sevede härads sparbanks säkerhetsfond » 50,000: —

» 217 insatstecknare till Östergötlands läns sparbanks säkerhetsfond » 215,000: —

» 21 insatstecknare till Lysviks sparbanks säkerhetsfond » 75,000: —

» 41 insatstecknare till Ekshärads sparbanks säkerhetsfond » 50,000: — » 440,000: —

Aktier:

1) ägda i Kreditkassans eget namn:			
20,300 aktier à 100 kr. i aktiebolaget sydsvenska banken	kr.	1,771,067: 23	
50 aktier à 100 kr. i aktiebolaget Dur	»	5,300: —	
50 aktier à 100 kr. i aktiebolaget Igo	»	0: —	
15,000 stamaktier i Hellefors bruks aktiebolag à 100 kr.	»	0: —	kr. 1,776,367: 23
2) ägda genom dotterbolag:			
19,500 preferensaktier à 1,000 kr. i Hellefors bruks aktiebolag	kr.	19,500,000: —	
49,044 aktier i aktiebolaget jordbrukarbanken à 100 kr.	»	4,910,765: 47	
99,914 aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank à 100 kr.	»	9,991,400: —	
4,000 aktier i Forsbacka järnverks aktiebolag à 1,000 kr.	»	10,340,000: —	» 44,742,165: 47
Omkostnadskonto	»	19,476: 49	
Osäkra fordringars konto	»	13,134: 90	
Vinst- och förlustkonto	»	13,364,376: 69	
			kr. 113,783,466: 63

Skulder:

Aktiekapitalet	kr.	5,000,000: —
Riksgäldskontoret	»	50,000,000: —
Riksbanken, upptagna lån	»	43,040,000: —
Insatta medel:		
Smålands enskilda bank	kr.	27,000: —
Wermlands enskilda bank	»	12,409,263: 33
Aktiebolaget Jämtlands folkbank	»	3,000,000: —
		» 15,436,263: 33
Avskrivningars konto, å tidigare avskrivna fordringar influtna	»	70,099: 02
Intresse konto, under året influtna räntor	»	237,104: 28
		kr. 113,783,466: 63

I anslutning till denna balansräkning hava utredningsmännen beträffande tillgångarna lämnat följande upplysningar:

»*Kr. 5,000,000:* — motsvaras av depositionsbevis, utfärdade av de banker, som äga aktierna i Kreditkassan, samt lämnade såsom likvid för dessa aktier. Bevisen äro ej räntebärande, vilket står i samband med det förhållandet, att aktieägarna i Kreditkassan ej hava rätt att bekomma utdelning.

Kr. 623,910: 42, inestående å bankräkning, motsvaras av influtna räntor och avbetalningar å utlämnade lån med avdrag för kassans förvaltningsomkostnader.

Kr. 9,872,700: — fordran av det i samband med rekonstruktion av sydsvenska kreditaktiebolaget bildade aktiebolaget Nessus mot revers å en månads uppsägning och löpande med 6 procent ränta från den 1 januari 1927.

Hypoteket utgöres av nominellt samma belopp som lånesumman i aktiebolaget sydsvenska bankens aktier.

Kr. 3,523,702: 55 fordran enligt 661 reverser av de aktieägare i aktiebolaget sydsvenska banken, som år 1922 i samband med rekonstruktion av sydsvenska kreditaktiebolaget använde sig av erbjudande från Kreditkassan att till parikurs belåna tecknade aktier i det nya bankföretaget. Reverserna äro utfärdade på en månads uppsägning och löpa med ränta enligt den räntesats, som av Sveriges riksbank tillämpas för lån mot aktier på högst tre månader, för närvarande 5 procent. Å vissa av dessa lån hava avbetalningar verkställt, andra hava helt lösts. Ursprungligen uppgick lånesumman till 7,204,500 kronor. En väsentlig del av minskningen motsvaras dock av den till

Kr. 1,771,067: 23, under rubrik 'aktier', i Kreditkassans balansräkning upptagna posten av nominellt 2,030,000 kronor aktier i aktiebolaget sydsvenska banken, som övertagits i samband med realisation av insolventa låntagares hypotek.

Aktiebolaget sydsvenska bankens årsvinster hava för följande år uppgått till följande belopp:

år 1923	kr. 2,600,637: 28
» 1924	» 2,717,073: 58
» 1925	» 2,006,553: 17
» 1926	» 2,322,470: 15

och hava använts för avskrivningar å fordringar.

Kr. 6,844,680: — lån mot hypotek av diverse inteckningar och aktier, utlämnat i samband med rekonstruktion av Smålands enskilda bank.

Kr. 27,000: — lån mot enligt banklagens § 209 utfärdade bevis å tillskott till Smålands enskilda banks grundfond.

Smålandsbankens årsvinster hava för följande år uppgått till följande belopp:

år 1923	kr. 1,201,441: 57
» 1924	» 1,010,038: 59
» 1925	» 804,349: 46
» 1926	» 1,043,834: 78,

som använts för avskrivningar.

Kr. 12,409,263: 33 lån mot enligt banklagens § 209 utfärdade bevis å tillskott till Wermlands enskilda banks grundfond. Beloppet motsvaras å skuldsidan av ett bankens tillgodohavande hos Kreditkassan å samma belopp.

Wermlandsbankens årsvinster hava för följande år uppgått till följande belopp:

år 1923	kr. 2,684,503: 58
» 1924	» 1,866,884: 38
» 1925	» 1,804,037: 20
» 1926	» 1,831,654: 54,

som använts till avskrivningar och avsättningar till fonder.

Kr. 19,500,000: —, under rubrik 'aktier', motsvaras av hela preferensaktiekapitalet å samma belopp i Hellefors bruks aktiebolag. Denna fordran har tillkommit på följande sätt. Vid rekonstruktionen av Wermlands enskilda bank nödgades Kreditkassan från banken övertaga vissa tyngande engagemang å tillsammans kr. 32,057,525: 32. Av dessa hava sedermera, huvudsakligen genom avskrivning, avvecklats engagemangen i Fagersta bruks

aktiebolag och i aktiebolaget Ludvika bruksägare, varemot engagemanget i Wargöns aktiebolag å ursprungligen 20,000,000 kronor, sedan å detsamma avbetalts 500,000 kronor, och sedan bolaget under Kreditkassans medverkan rekonstruerats under namn av Hellefors bruks aktiebolag, förändrats till preferensaktier i detta bolag. Helleforsbolagets stamaktiekapital, uppgående till 10,000,000 kronor, äges till sin huvudsakliga del av de förutvarande aktieägarna i det upplösta Wargöns aktiebolag. Av dessa aktier äger emellertid Kreditkassan nominellt 1,500,000 kronor, i balansräkningen ej upptagna till något värde. Preferensaktierna hava från och med år 1925 företrädesrätt till 5 $\frac{1}{2}$ procent ackumulativ utdelning. Bolaget har emellertid hittills ej kunnat lämna någon utdelning. Vinsterna, som efter avskrivningarna uppgått till:

år 1925	kr. 22,054: 09
» 1926	» 439,323: 06,

hava reserverats.

Kr. 4,910,765: 47, under rubrik »aktier», motsvaras av nominellt 4,904,400 kronor aktier i aktiebolaget jordbrukarbanken. Detta engagemang tillkom, då Kreditkassan år 1923 medverkade vid bildandet, i samband med upphörandet av aktiebolaget svenska lantmännens bank, av aktiebolaget jordbrukarbanken. Denna banks hela aktiekapital uppgår till 20,000,000 kronor, varav staten äger nominellt 15,000,000 kronor liggande i statskontoret.

Jordbrukarbanken har för följande år uppvisat följande vinster:

år 1923	kr. 570,919: 23
» 1924	» 837,006: 82
» 1925	» 1,279,544: 79
» 1926	» 1,611,631: 17,

som använts för avskrivningar och reservering.

Kr. 3,167,510: 78 lån mot hypotek av nominellt 2,400,000 kronor aktier utgörande hela aktiekapitalet i aktiebolaget Malmö stora valskvarn, samt numera resterande omkring 200,000 kronor kronor andelsförbindelser av medlemmar i svenska lantmännens kvarnförening.

Kr. 38,424: 97 lån till 23 låntagare mot hypotek av aktier i jordbrukarbanken, i allmänhet belånade till pari. Engagemanget tillkom i samband med jordbrukarbankens bildande, då Kreditkassan åtog sig att till parikurs belåna de aktier i denna bank, som inom viss bestämd kortare tid övertogs av aktieägare i den upplösta lantmännens bank. Lånen hava utlämnats på samma villkor som ovannämnda lån till diverse personer mot aktier i aktiebolaget sydsvenska banken.

Kr. 9,991,400: —, under rubrik 'aktier', motsvaras av samma nominella belopp aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank. Detta engagemang tillkom hösten 1925 i samband med att denna bank bildades i och för övertagande av aktiebolaget nordiska handelsbankens rörelse. Den nybildade bankens aktiekapital uppgår till 20,000,000 kronor, varav hälften lämnades till aktieägarna i nordiska handelsbanken i utbyte mot aktier i denna bank.

Göteborgs handelsbanks vinst för år 1926 uppgick till kr. 1,829,031: 35 och användes för avskrivningar och reservering.

Kr. 10,340,000: —, under rubrik 'aktier', motsvaras av hela aktiekapitalet, 4,000,000 kronor, i det innevarande höst bildade Forsbacka järnverks aktiebolag. Engagemanget utgjordes ursprungligen av från nordiska handelsbanken avlyftade lån till Margretehills järnverks aktiebolag i likvidation å

10,500,000 kronor mot hypotek av fastighets- och förlagsinteckningar i Forsbacka järnverk samt diverse gruv- och andra aktier. Å detta lån avbetalades på sin tid genom försäljning av vissa av de hypotiserade aktierna 160,000 kronor. Vid Forsbackabolagets övertagande av Margrethillsbolagets tillgångar har framträtt en förlust av 6,340,000 kronor, som i Kreditkassans bokslut för året kommer att belasta vinst- och förlustkontot.

Kr. 8,920,475: — lån, bundet 10 år från utlämnandet, mot hypotek av nominellt 8,931,000 kronor 7 procent preferensaktier i rederiaktiebolaget Transatlantic.

Kr. 3,000,000: — lån mot hypotek av enligt banklagens § 92 utfärdade bevis å tillskott till aktiebolaget Jämtlands folkbanks grundfond. Engagemanget tillkom i samband med rekonstruktion av nämnda bank och motsvaras å skuldsidan av Kreditkassans balansräkning av ett bankens tillgodohavande å samma belopp.

Kr. 440,000: — fem lån till insatstecknare till sparbankers säkerhetsfonder. Av dessa torde lånen i samband med Väckelsångs, Lysviks och Ekshärads sparbankers rekonstruktion, tillsammans 175,000 kronor, kunna så småningom avvecklas i den mån som å sparbankernas rörelse uppkommande årsvinster förslå till amortering å lånen. Vad åter beträffar lånen till insatstecknare till Sevede härads och Östergötlands läns sparbanker å tillsammans 265,000 kronor, hava desamma, sedan ifrågavarande sparbanker upphört och alltså ej komma att med vinstmedel amortera lånen, uppsagts hos insatstecknarna, som ej äro solidariskt ansvariga för lånen, utan tecknat sig en var för viss del av lånebeloppen.

Kr. 13,134: 90 osäkra fordringar, motsvaras till sin huvudsakliga del av reverser mot sydbanksaktier, vartill hypoteken på grund av låntagarnas uraktlåtenhet att gälda förfallna räntor försålts.

Kr. 13,364,376: 69 förlustbalans, har uppkommit på följande sätt:

år 1925 avskrivningar å fordringar.....	kr. 5,993,646: 02		
ränteförlust	» 125,590: 97		
omkostnader	» 32,147: —	kr. 6,151,383: 99	
år 1926 avskrivningar å fordringar.....	kr. 5,780,392: 62		
ränteförlust	» 1,400,928: 96		
omkostnader	» 31,671: 12	» 7,212,992: 70	
		kr. 13,364,376: 69	

Om man emellertid vill kunna överblicka hela summan av kassans förluster till och med år 1926, bör detta belopp ökas med summan av de under åren 1923 och 1924 medelst ränteinkomster täckta förluster å fordringar, som då avförts ur räkenskaperna

	» 1,998,532: 33
	kr. 15,362,909: 02.

I bokslutet för år 1927 torde Kreditkassan behöva avskrivna cirka 6,300,000 kronor, och skulle i så fall hela summan av Kreditkassans förluster till och med år 1927 komma att uppgå till omkring 21,660,000 kronor, oberäknat möjligen uppstående ränteförlust å 1927 års rörelse.»

Vidkommande frågan om *den tid, som vore erforderlig för den fortsatta avvecklingen* av Kreditkassans engagemang, hava utredningsmännen anfört:

Organisationsform vid den fortsatta avvecklingen av Kreditkassans engagemang.

»Vid den granskning av kassans tillgångar, som utredningsmännen företagit, har befunnits, att en del av dessa visserligen för närvarande kunna säljas men endast med förluster, i några fall betydande sådana. Andra tillgångar äro praktiskt taget osäljbara och kräva lång tid för möjligast tillfredsställande avveckling.

På det att statens slutliga förlust på Kreditkassan må kunna inskränkas till det minsta möjliga, bör därför, enligt utredningsmännens uppfattning, avvecklingen av kassans engagemang icke forceras. Givet är, att avvecklingen av ett engagemang kan ske på långt fördelaktigare villkor, om man avvaktar den tidpunkt, då det ifrågavarande företaget arbetat sig upp till en sådan ställning, att det kan giva utdelning på sina aktier eller göra avbetalningar på sin skuld. Dess bättre kunna goda utsikter sägas vara för handen, att åtskilliga av de företag, i vilka kassan är intresserad med betydande belopp, skola inom en nära framtid befinna sig i en dylik ställning.»

Beträffande *det ansvar för förlust å kassans förbindelser, som för närvarande vilar på det av bankerna tecknade aktiekapitalet*, kan — framhålla utredningsmännen — så som kassan är konstruerad, detta ansvar inträda först sedan det blivit konstaterat, att kassans förluster överstiga beloppet av statens garanti, 50 miljoner kronor. Den slutliga förlusten kunde emellertid fastställas endast genom en fullständig realisation av kassans tillgångar. En sådan realisation före utgången av år 1928 måste emellertid anses utesluten, om målet för avvecklingen vore minsta möjliga förlust för staten. En forcerad realisation skulle icke blott i hög grad öka statens förlust, den skulle äventyra själva ändamålet med kassan, som just varit att förekomma de ödesdigra verkningarna av en brådstörtad realisation av de understödda kreditanstaltens tillgångar.

De i kassan delägande bankerna vore, enligt det med dem ursprungligen träffade avtalet, berättigade att utträda ur kassan vid utgången av år 1927. Numera hade bankerna förbundit sig att kvarstå till slutet av år 1928. Åtskilliga av kassans engagemang vore emellertid av sådan art, att en möjligast gynnsam avveckling av dem icke kunde väntas ske ens inom utgången av år 1932, den av kassans styrelse tidigare ifrågasatta tiden för kassans fortsatta verksamhet.

Värdet av den förlustgaranti, som kassans av bankerna tecknade aktiekapital innebure, berodde givetvis av, huruvida statsgarantien kunde väntas täcka den slutliga förlusten på kassans verksamhet. Täckte statsgarantien till fullo förlusten, bleve den garanti aktiekapitalet erbjöde obehövlig.

Utredningsmännen hava härefter gått till *uppskattning av den slutliga kapitalförlusten å Kreditkassans verksamhet* och därvid anført:

»Utvägen att genom avyttring av samtliga tillgångar konstatera den slutliga förlusten står, såsom nyss framhölls, icke öppen. Vill man bilda sig en föreställning om förlustens storlek, nödgas man fördenskull nöja sig med en uppskattning, som av lätt insedda skäl icke kan bli annat än ungefärlig, och som dessutom måste byggas på vissa antagna förutsättningar rörande den framtida konjunkturutvecklingen. Utredningsmännen ha ingående gran-

skat kassans tillgångar och tagit del av vid olika tidpunkter upprättade överslagsberäkningar av dessa tillgångars värde samt på grundval härav sökt komma till en så långt möjligt tillförlitlig uppfattning om storleken av de förluster, som ytterligare kunna väntas. Resultatet av utredningsmännens undersökning i detta hänseende kan angivas sålunda.

Under förutsättning dels att avvecklingen av kassans engagemang sker i ett lugnt tempo och dels att det allmänna ekonomiska läget icke blir avsevärt och varaktigt sämre än nu, torde de väntade förlusterna icke komma att uppgå till samma belopp som de redan konstaterade, och med en mera utpräglad konjunkturförbättring skulle slutresultatet kunna bli betydligt gynnsammare. Då såsom i det föregående meddelats, kassans konstaterade förlust vid innevarande års utgång beräknas komma att uppgå till omkring 21,660,000 kronor, innebär vad nu sagts, att den slutliga kapitalförlusten icke skulle komma att överstiga 40,000,000 kronor, men att den i lyckligaste fall kan tänkas stanna ett eller annat femtal miljoner under denna siffra.

Utredningsmännen anse sig emellertid böra påpeka, att häri ej inräknats den ränteförlust för staten, som uppkommit genom användningen av krediten hos riksgäldskontoret, och vilken förlust enligt av utredningsmännen inhämtade uppgifter vid utgången av innevarande budgetår beräknats utgöra cirka 12,050,000 kronor; enligt avtalet med bankerna skall denna förlust ej medräknas, då fråga är om aktiekapitalets ansvar.»

Enligt utredningsmännens uppfattning skulle sålunda icke under nu förutsebara omständigheter hela statsgarantien behöva tagas i anspråk för att täcka förluster å kassans verksamhet, vadan *aktiekapitalet* vid en varsam avveckling av kassan *kunde anses vara skyddat mot varje förlust*. Då dessutom de aktieägende bankernas ansvarighet automatiskt upphörde redan med utgången av år 1928 och icke utan deras medgivande kunde förlängas utöver denna tidpunkt, syntes sålunda den garanti för kassans förluster, som aktiekapitalet erbjöde, under nuvarande förhållanden vara utan betydelse för staten.

Det har då gällt för utredningsmännen att överväga, huruvida några andra skäl, som talade för ett bibehållande av den hittillsvarande organisationsformen, kunde förebringas. Otvivelaktigt var det — anföra utredningsmännen — från början, då statens stödaktion gent emot de enskilda kreditanstalterna skulle genomföras, av värde för staten att få tillgodogöra sig bankernas erfarenhet genom deras representanter i Kreditkassans styrelse. Den då valda formen, ett av bankerna bildat aktiebolag med statsgaranti och en av statsrepresentanter och bankrepresentanter sammansatt styrelse, kunde sålunda sägas ha varit till gagn. När numera det ekonomiska ansvaret för den fortsatta förvaltningen av kassans engagemang helt syntes komma att falla på staten, ansåge utredningsmännen det icke längre vara nödigt att upprätthålla den ursprungliga formen av samarbete mellan staten och bankerna.

Sedan utredningsmännen sålunda funnit, att Kreditkassan icke bör bibehållas såsom avvecklingsorgan för statens ifrågavarande stödverksamhet, hava de undersökt olika möjligheter för *den fortsatta avvecklingens bedrivande under statens ledning*.

Utredningsmännen hava ansett det ingalunda osannolikt, att möjlighet till en försäljning kunde för vissa engagemang inträda före 1928 års slut, men hava icke i sin egenskap av utredningsmän kunnat framlägga något förslag, då ett sådant syntes förutsätta upptagandet av förhandlingar med eventuell köpare, vilket icke ankomme på utredningsmännen. För den fortsatta avvecklingen av de engagemang, som återstode vid utgången av år 1928, föreläge följande tre möjligheter:

1. att överlämna hela avvecklingsarbetet till ett eller flera av statens permanenta organ;

2. att lägga hela detta arbete hos ett aktiebolag, vars aktier ägdes av staten;

3. att uppdelat avvecklingsarbetet mellan ett eller flera permanenta statsorgan å ena sidan och ett aktiebolag av under 2. åsyftad typ å andra sidan.

Ifråga om användbarheten av dessa former för avvecklingsarbetet hava utredningsmännen anfört:

»Mot den under 1. angivna möjligheten kunna flera vägande skäl anföras. Utredningsmännen anse sig här blott böra antyda ett bland dem, som ensamt för sig synes vara avgörande: Ett flertal av kassans engagemang äro av den natur, att avvecklingen för att lämna ett gott resultat måste ske i mera tvångsfria former än de i den vanliga statsverksamheten tillåtna. Sålunda torde det visa sig nödvändigt att bevilja ackord åt enskilda gäldenärer, att vid företags rekonstruktion utbyta fordringar mot aktier, att försälja fast egendom o. s. v. Det synes icke heller föreligga något skäl att för ett så speciellt fall som det här ifrågavarande utrusta något statens verk med extraordinära befogenheter.

Mot den under 2. angivna möjligheten tala i viss mån samma skäl, som ansetts böra påkalla den nuvarande Kreditkassans avveckling. Det föreligger icke någon anledning att under ett tillfälligt statsorgan bibehålla förvaltningen av andra engagemang än sådana, vars beskaffenhet nödvändiggör särskilda former för förvaltningsarbetet.

Utredningsmännen ha på grund av dessa överväganden kommit till den uppfattningen, att den tredje möjligheten, d. v. s. en uppdelning av avvecklingsarbetet mellan permanenta statsorgan och ett nyskapat företag i aktiebolagsform är mest ändamålsenlig. Därvid böra de av kassans tillgångar, som äro av beskaffenhet att lämpligen kunna förvaltas och avvecklas i den vanliga statsverksamhetens former, överlätas till statsverket och de övriga till det nya avvecklingsbolaget. Den förstnämnda gruppen bör, enligt utredningsmännens mening, omfatta aktierna i Helleforsbolaget och jordbrukarbanken.

De av kassan ägda preferensaktierna i Helleforsbolaget, nominellt 19,500,000 kronor, tillhöra kassans värdefullaste tillgångar. Med hänsyn till de mycket betydande naturtillgångar, som ligga bakom dessa aktier, anse sig utredningsmännen böra föreslå, att dessa aktier övertagas av staten till det pris, vartill aktierna äro bokförda hos Kreditkassan, d. v. s. 19,500,000 kronor, med tillägg av eventuellt beslutad, ej gulden utdelning. Samtidigt med preferensaktierna torde böra till staten överlämnas även de stamaktier i samma bolag, nominellt å 1,500,000 kronor, vilka ägas av kassan, men i dess böcker icke åsatts något värde.

Beträffande de Kreditkassan tillhöriga aktier i jordbrukarbanken till ett

nominellt belopp av 4,904,400 kronor, vilka på grund av kostnaden för desammas stämpelbeläggning kommit att stå bokförda något över pari eller till kr. 4,910,765: 47, anse sig utredningsmännen böra föreslå, att desamma, då staten redan är ägare av tre fjärdedelar av bankens aktiekapital, övertagas av staten till det pris, vartill aktierna äro bokförda hos Kreditkassan. Enda anledningen till att kassan kommit att övertaga engagemanget i fråga är, att det vid jordbrukarbankens bildande ansågs lämpligt och skäligt, att en del av aktierna i banken under en viss begränsad, nu tilländalupen, tid genom Kreditkassans försorg skulle till dess självkostnadspris hållas till förfogande åt aktieägarna i den i samband med jordbrukarbankens bildande avvecklade svenska lantmännens bank.

Kreditkassans övriga tillgångar böra enligt utredningsmännens mening överlämnas till ett för ändamålet bildat aktiebolag. Detta bolags aktiekapital föreslås till 5,000 kronor. Aktierna tecknas av staten. På detta bolag överflyttas statens garanti för Kreditkassan. I sammanhang härmed böra de till mötande av statens förluster på Kreditkassan avsätta medel jämte det belopp, som för detta ändamål kan komma att avsättas för nästa budgetår, tagas i anspråk genom att Kreditkassans skuld till riksgäldskontoret samt statsgarantien minskas med beloppen ifråga. Sedan dessa åtgärder vidtagits, träder Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 i likvidation.

Antalet styrelseledamöter i bolaget torde kunna bestämmas till sex, av vilka två, bland dem ordföranden, utses av Kungl. Maj:t, två av fullmäktige i riksbanken och två av fullmäktige i riksgäldskontoret. Samma myndigheter utse envar en suppleant i styrelsen.

För bolagets styrelse utfärdar Kungl. Maj:t instruktion. Beträffande denna vilja utredningsmännen framhålla, att det är angeläget, att styrelsen erhåller en så vidsträckt handlingsfrihet, att den icke hindras att vidtaga sådana åtgärder, som kunna visa sig nödiga för en normal affärsmässig skötsel av de av bolaget beroende företagen eller för undvikande av förluster, vilka skulle kunna förhindras genom åtgärder, som ej tåla uppskov. Instruktionen torde böra medgiva styrelsen att för handläggande av löpande ärenden och över huvud taget frågor av mindre betydelse inom sig utse ett arbetsutskott med av styrelsen inom instruktionens ram fastställda arbetsuppgifter.»

Beträffande vissa punkter i utredningen hava *avvikande meningar* uttalats bland utredningsmännen, nämligen av

Avvikande
meningar.

herr *Wigforss*, som i avdelningen om aktiekapitalets betydelse för förlustrisken ansett, att utredningsmännen icke haft anledning att uttrycka en uppfattning om det från början ändamålsenliga i Kreditkassans nuvarande organisation; samt av

herr *Andersson*, som ansett, att antalet styrelseledamöter i det nya avvecklingsbolaget borde begränsas till tre med lika antal suppleanter, utsedda på sätt majoriteten föreslagit.

Över utredningsmännens betänkande hava fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, riksräkenskapsverket och styrelsen för Kreditkassan avgivit utlåtanden.

Utlåtanden
över betän-
kandet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava förklarat sig i frågans nuvarande läge icke hava någon erinran att göra mot utredningsmännens förslag beträffande sättet för Kreditkassans avveckling, enligt vilket staten skulle

övertaga kassans aktier i Hellefors bruks aktiebolag och Aktiebolaget jordbrukarbanken samt kassans övriga tillgångar överlämnas till ett för ändamålet bildat aktiebolag, vars aktiekapital skulle tecknas av staten.

Statens garanti för Kreditkassan borde, enligt vad fullmäktige uttala, givetvis överflyttas på det nya bolaget. Då kassans förluster vid 1927 års utgång beräknades uppgå till närmare 22 miljoner kronor, ville fullmäktige instämma jämväl i utredningsmännens uttalande, att i sammanhang med garantiens överflyttande de till mötande av Kreditkassans förluster hittills avsatta medlen, sammanlagt 13 miljoner kronor, jämte det belopp, som för detta ändamål kunde komma att avsättas för nästa budgetår, borde tagas i anspråk genom att Kreditkassans skuld å 50 miljoner kronor till riksgäldskontoret samt statsgarantien minskades med beloppen i fråga.

Från fullmäktiges beslut om detta utlåtande var herr *Hallin* skiljaktig och anförde följande:

»För min del får jag uttala en mot majoritetens inom fullmäktige i viss mån avvikande mening. Den förebragta utredningen har nämligen icke kunnat övertyga mig om nödvändigheten av att för avvecklingen av Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang nu tillskapa ett nytt organ.

Hur man än betraktar eller värdesätter den nuvarande intressekombinationen inom Kreditkassan förefaller mig den föreslagna åtgärden dock innebära ett förhastande. Utredningsmännen bygga sitt förslag på tvenne premisser, dels ett automatiskt upphörande av bankernas ansvarighet inom viss kort tid, dels ock ett relativt optimistiskt bedömande av den ekonomiska utvecklingen. Vad till en början ansvarigheten angår, så ingick i riksdagens beslut vid kassans tillkomst 1922 såsom ett huvudmoment, att denna ansvarighet helt avlyftes först vid kassans likvidation och sedan det konstaterats, att kassans förluster understiga statens garanti av 50 miljoner kronor. Beträffande den ekonomiska utvecklingen torde förvisso fog föreligga för att verkligheten icke skall komma att jäva omdömet i fråga, men detta grundar sig likväl blott på ett antagande.

Det borde därför ligga närmast till hands att låta den nuvarande organisationsformen fortfara till utgången av år 1932, vartill bankerna på sin tid förklarat sig villiga. Under år 1931 kunde frågan om den fortsatta avvecklingen och dess former åter tagas under omprövning.

Något hinder för att på sätt föreslagits nu avskilja några av kassans engagemang och överlåta dem till statsverket bör även med kassans fortvaro icke förefinnas. Vad särskilt aktierna i jordbrukarbanken beträffar synas övervägande praktiska skäl tala för en dylik överlåtelse. Något tveksam kan man ställa sig till förslaget om Helleforsaktiernas överlåtande. Under förutsättning emellertid, att det övertagande statsorganet utrustas med mera smidiga former för såväl förvaltnings- som avvecklingsarbetet än som statsverksamheten i allmänhet besitter, anser jag mig icke böra motätta mig förslaget i denna del.

Även om avvecklingens takt, såsom utredningsmännen framhålla, helt bör bestämmas av förhandenvarande konjunkturen och varje forcering undvikas, synas å andra sidan de ständigt sig ökande ränteförlusterna mana till ett icke allt för långsamt tempo.»

Statskontoret har anfört:

»Då riksdagen uttalat sig för att Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 verksamhet bör avvecklas inom en så mycket som möjligt begränsad tid, torde det vara uteslutet, att avvecklingen av kassans engagemang sker med bibehållande tillsvidare av kassan vare sig i dess nuvarande form — vilket skulle medfört, att aktiekapitalets ansvarighet för förluster kvarstått för den tid avtalet med bankerna blivit förlängt — eller så till vida förändrad, att staten övertagit de nu av bankerna innehavda aktierna i kassan. Från denna utgångspunkt synes icke vara något att erinra mot de av utredningsmännen föreslagna formerna för avvecklingen.

De aktier, som skulle övertagas av statsverket — i Aktiebolaget jordbrukarbanken och Hellefors bruks aktiebolag — synas böra överlämnas för förvaltning till statskontoret, som förvaltar fonden för statens aktier, men lär Eders Kungl. Maj:t därvid vilja förbehålla sig att utse statens representanter å bolagsstämmorna. Rörande det belopp, till vilket aktierna, om hänsyn tages till det värde, de kunna anses verkligen representera, böra upptagas i statskontorets räkenskaper, är ämbetsverket givetvis icke i tillfälle att uttala någon bestämd mening.

Vad angår finansieringen och behandlingen i statens budget av aktieöverlåtelsen, må till en början framhållas, att ökningen i fonden för statens aktier synes böra komma till uttryck i riksstaten, och sålunda ett anslag för ändamålet uppföras under utgifter för kapitalökning. Om aktieförvärvet icke anses böra till någon del finansieras med verkliga statsinkomster, vilket ju icke torde vara påkallat, om aktierna övertagas till sitt verkliga värde, torde tillfälliga lånemedel till anslaget motsvarande belopp böra uppföras å riksstatens inkomstsida. Anslaget bör ställas till riksgäldskontorets disposition för nedskrivning av dess fordran hos Kreditkassan. Statsgarantin torde emellertid härav icke beröras. Givet torde vara, att om aktierna framdeles realiserar och icke det pris erhålles, vartill de övertagits och bokförts, förlusten bör täckas med verkliga statsinkomster för möjliggörande av full återbetalning av de tillfälliga lånemedlen.

Av 1926 och 1927 års riksdagar har av andra statsinkomster än lånemedel avsatts ett belopp om tillsammans 13 miljoner kronor till en fond för mötande av förluster å Kreditkassan. Fonden förvaltas av riksgäldskontoret och har ännu icke tagits i anspråk, utan medlen innestå å giroräkning i riksbanken. Enligt utredningsmännens förslag skulle i sammanhang med Kreditkas-ans avveckling fondens medel, jämte det belopp, som kan komma att avsättas för nästa budgetår, användas för minskning av Kreditkassans skuld till riksgäldskontoret och i följd därav även av statsgarantin. Häremot torde icke vara något att erinra. Då emellertid fonden i fråga bildats genom å riksstaten uppförda anslag till kapitalökning, synes det statskontoret riktigast, att i anspråktagandet av fondens kapital för bestridande av statsverkets verkliga utgifter jämväl kommer till synes å riksstaten. I så fall bör å riksstatens inkomstsida under rubriken i anspråk tagna kapitaltillgångar, fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, uppföras fondens behållning, 13 miljoner kronor, samt å utgiftssidan under verkliga utgifter utom huvudtitlarna ett anslag till täckning av förlust vid avveckling av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till belopp, motsvarande den i anspråk tagna fonden jämte vad som ytterligare prövas böra för ändamålet anvisas.

Det belopp, som erfordras för teckning av aktier i det nya bolag, som skulle bildas i och för avveckling av Kreditkassans engagemang, enligt för-

slaget 5,000 kronor, lärer likaledes, ehuru aktierna icke komma att äga något värde, för redovisningens skull böra anvisas å riksstaten såsom ett anslag under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier. Det synes dock riktigast, att anslaget anvisas att utgå av andra statsinkomster än lånemedel. I likhet med vad fallet var vid bildandet av Jordbrukarbanken, lärer statskontoret böra anbefallas att ombesörja teckningen och likvideringen av aktierna och anslaget förty ställas till ämbetsverkets disposition. Elders Kungl. Maj:t lärer jämväl ifråga om dessa aktier vilja förbehålla sig att utse statens representanter å bolagsstämmorna. Enligt förslaget skulle hela aktiekapitalet tecknas av staten. Aktiebolagslagen föreskriver emellertid, att stiftarnas antal skall minst vara fem och varje stiftare teckna minst en aktie. Statskontoret vill därför fästa uppmärksamheten därå, att i betänkandet icke berörts frågan, huru med hänsyn till denna föreskrift skall tillgå vid bolagets bildande.»

Riksräkenskapsverket har beträffande huvudfrågan om Kreditkassans bibehållande eller ersättande med annat organ för förvaltningen av kassans tillgångar framhållit, att även om — såsom en av utredningsmännen syntes hava ansett — ändamålsenligheten av den från början valda formen för Kreditkassans organisation kunde sättas ifråga, det likväl därmed icke vore givet, att denna form nu borde övergivas. Redan förefintligheten inom kassans styrelse av representanter för den enskilda bankverksamheten syntes få anses såsom en tillgång av ej ringa värde, då nu dessa representanter — delvis under en följd av år — varit i tillfälle att sätta sig in i förhållandena vid de företag, som stode under Kreditkassans uppsikt. Men av ännu större värde vore tvivelsutan den ansvarighet för förluster å kassans förbindelser, som påvilade aktiekapitalet i den nuvarande kassan.

Härefter har verket anfört följande:

»Utredningsmännens uppfattning är, att under förutsättning dels att avvecklingen av kassans engagemang sker i ett lugnt tempo och dels att det allmänna ekonomiska läget icke blir avsevärt och varaktigt sämre än nu, den slutliga kapitalförlusten icke torde komma att överstiga 40 miljoner kronor och att med en mera utpräglad konjunkturförbättring förlusten kan tänkas stanna ett eller annat femtal miljoner under denna siffra. Då det av bankerna tecknade aktiekapitalets ansvarighet inträder först då kapitalförlusten överstiger 50 miljoner kronor och ej omfattar mer än aktiekapitalets belopp, 5 miljoner kronor, skulle den garanti, som aktiekapitalet erbjuder, vara utan betydelse för staten.

Enligt riksräkenskapsverkets åsikt har man visserligen ej skäl att för närvarande räkna med något allmänt konjunkturuomslag. Men såsom av utredningsmännen framhållits, måste avvecklingen av Kreditkassans engagemang omfatta en tämligen lång tidrymd, varför kassans styrelse också på sin tid föreslagit en förlängning av kassans verksamhet till slutet av år 1932. Och en kortare tidrymd för avvecklingen är väl knappast tänkbar. Denna tid omfattar dock fem år, inom vilka kunna rymmas ej blott en fortsättning och en avslutning av den nuvarande, om än ganska måttliga högkonjunkturen utan även en omkastning mot betydligt sämre konjunkturförhållanden än de nuvarande. Drar avvecklingen ut på tiden, är det ej uteslutet, att den kommer att delvis falla in under en lågkonjunktur, vars verkningar i nu förevarande avseende icke låta sig överskåda.

Kreditkassans verksamhet har visserligen tillsvidare förlängts allenast till och med år 1928. Bankerna synas emellertid hava förklarat sig icke hava något att erinra mot, att det nuvarande avtalet med staten förlänges till och med år 1932, och det torde saknas anledning antaga, att bankerna skulle intaga en ändrad ställning, därest frågan om en ytterligare utsträckning av kassans verksamhet änyo underställdes dem. I detta sammanhang torde och böra framhållas, att det formella ansvaret för kassans förbindelser får anses åvila de aktieägande bankerna och ej staten, som i verkligheten endast iklätt sig garanti intill viss gräns för nämnda förbindelser och på den grund erhållit övervägande inflytande på kassans ledning.»

Såvitt riksräkenskapsverket av det föreliggande betänkandet kunnat inhämta, kunde det nya aktiebolag, som av granskningsmännen föreslagits skola väsentligen övertaga avvecklingen av Kreditkassans verksamhet, knappast anses äga några egentliga företräden framför Kreditkassan i dess nuvarande form. På grund härav och med hänsyn till vad förut anförts kunde riksräkenskapsverket för sin del icke finna tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka granskningsmännens förslag om kassans upplösning redan med utgången av år 1928.

Även om Kreditkassan tillsvidare bibehölles, borde detta, enligt riksräkenskapsverkets mening, ej lägga hinder i vägen för att en del av dess tillgångar nu direkt övertoges av statsverket, i vilket hänseende verket yttrat sig sålunda:

»De av kassan innehavda aktierna i jordbrukarbanken böra sålunda överflyttas till förvaltning av statskontoret, som ju redan omhänderhar huvuddelen av bankens aktiekapital. Det anslag, som härför erfordras, bör såsom statskontoret föreslagit uppföras såsom utgift för kapitalökning men torde böra ställas till statskontorets disposition för förvärv av aktierna ifråga. Anslagsbeloppet synes böra bestämmas till nominella beloppet av aktierna, efter vilken kurs de redan i statens ägo befintliga aktierna äro bokförda. De kostnader av 6,365 kronor 47 öre, som Kreditkassan fått vidkännas för ifrågavarande aktiepost, torde däremot få stanna å kassan såsom förlust. Anslaget för förvärv av nu berörda aktier bör enligt riksräkenskapsverkets mening utgå av fasta lånemedel, på sätt redan tillämpats beträffande de av staten från början tecknade aktierna i banken.

Vad åter beträffar aktierna i Hellefors bruks aktiebolag, synas förhållandena ligga så till, att aktierna vid lämpligt tillfälle böra avyttras. Det kan knappast anses, att statskontoret är ett lämpligt organ för en dylik uppgift. Det synes ej heller riksräkenskapsverket vara ur budgetär synpunkt tillfredsställande att anvisa anslag för ökning av statens aktier, då det förut-sattes, att aktieförvärvet ifråga endast skall vara tillfälligt. Härtill kommer svårigheten att rätt beräkna anslagsbehovet för ändamålet.»

Vad beträffar den budgettekniska behandlingen av de medel, som avsatts och nu skulle tagas i anspråk för reglering av förlusterna å Kreditkassan, delade riksräkenskapsverket statskontorets uppfattning. En tillfällig huvudtitel under verkliga utgifter, vilken syntes kunna sättas efter räntorna å statsskulden och benämnas »Kapitalförluster», syntes sålunda böra uppföras i riksstaten för budgetåret 1928/1929. Under denna titel borde i så fall

även uppföras de anslagsmedel, som framdeles direkt anvisades för täckande av förluster å kassan.

Kreditkassans styrelse har i anledning av remissen överlämnat transumt av protokoll, hållet vid sammanträde med styrelsen, av vilket framgår den ställning till betänkandet i fråga, som intagits av de olika styrelseledamöterna.

Herrar *Örne* (ordförande) och *Moll*, som i egenskap av utredningsmän undertecknat betänkandet, yttrade, att de för sin del hänvisade till det samma.

Herr *Hildebrand* ville för sin del hänvisa till riksgäldsfullmäktiges yttrande i frågan, i vilket han deltagit.

Herrar *Rydbeck* och *Stén* avgåvo gemensamt följande yttrande:

»Vid det förhållandet att enligt utredningsmännens förslag bankerna skulle befrias från det ansvar, de för närvarande som innehavare av aktiekapitalet iklätt sig, sakna vi, deras representanter i Kreditkassans styrelse, anledning motsätta oss förslaget, att de framdeles icke skulle deltaga i avvecklandet av de tillgångar, som Kreditkassan för närvarande innehar. Av samma skäl finna vi oss icke heller böra närmare ingå på förslaget detaljer.

Därest från det allmännas sida under avvecklingsarbetets fortgång samverkan med bankerna skulle under någon form befinnas önskvärd, tro vi oss kunna försäkra, att bankerna fortfarande som hittills skola befinnas villiga att i största möjliga utsträckning ställa sig till förfogande.»

De uppgifter, som utredningsmännen lämnat rörande Kreditkassans ställning, hänföra sig, såsom nämnt, till den 30 september 1927.

Då kassans räkenskaper för nästlidet år nu föreligga avslutade, har jag införskaffat motsvarande uppgifter för den 31 december 1927. Uppgifterna återfinnas i härefter meddelade sammanställning, i vilken de siffror, som undergått förändringar, angivits med kursiv stil:

Kreditkassans ställning den 31 december 1927.

Tillgångar:

Bankdepositioner, i likvid för aktiekapitalet	kr.	5,000,000:—
Bankräkningar	»	25,457:35
Kassabehållning	»	250:18

Utlämnade lån:

i samband med bildandet av aktiebolaget sydsvenska banken:
mot 98,727 stycken aktier i banken

à nominellt 100 kr.	kr.	9,872,700:—
» 34,518 stycken dito	»	3,381,530:—
		» 13,254,230:—

i samband med rekonstruktion av Smålands enskilda bank:			
mot diverse aktier och inteckningar	kr.	6,844,680: —	
» tillskottsbevis till bankens grundfond	»	27,000: —	kr. 6,871,680: —
i samband med rekonstruktion av Wermlands enskilda bank:			
mot tillskottsbevis till bankens grundfond			» 12,409,263: 33
i samband med bildande av aktiebolaget jordbrukarbanken:			
mot säkerhet av:			
1) nominellt kr. 2,400,000: — aktier i aktiebolaget Malmö stora valskvarn;			
2) andelsförbindelser av medlemmar i svenska lantmännens kvarnförening å resterande omkring kr. 200,000: —. Lån å rest. kr. 3,540,519: 30 bokfört till	kr.	3,167,510: 78	
mot 336 stycken jordbrukarbankens aktier å 100 kr. ...	»	32,974: 36	» 3,200,485: 14
i samband med bildande av aktiebolaget Göteborgs handelsbank:			
mot säkerhet av 178,620 stycken preferensaktier å 50 kr. i rederiaktiebolaget Transatlantic			» 8,920,475: —
i samband med rekonstruktion av aktiebolaget Jämtlands folkbank:			
mot tillskottsbevis till bankens grundfond			» 3,000,000: —
i samband med rekonstruktion av följande sparbanker:			
till Väckelsångs kommun såsom insatstecknare till Väckelsångs sockens sparbanks säkerhetsfond	kr.	50,000: —	
» 36 insatstecknare till Sävede häradssparbanks säkerhetsfond	»	50,000: —	
» 217 insatstecknare till Östergötlands läns sparbanks säkerhetsfond	»	215,000: —	
» 21 insatstecknare till Lysviks sparbanks säkerhetsfond ...	»	75,000: —	
» 41 insatstecknare till Ekshärads sparbanks säkerhetsfond ...	»	50,000: —	» 440,000: —

Aktier:

- 1) ägda i Kreditkassans eget namn:
20,375 aktier å 100 kr. i aktiebolaget sydsvenska banken » 1,778,117: 23

50 aktier à 100 kr. i aktiebolaget Dur	kr.	5,300: —	
50 aktier à 100 kr. i aktiebolaget Igo	»	0: —	
15,000 stamaktier i Hellefors bruks aktiebolag à 100 kr.	»	0: —	kr. 1,783,417: 23
2) ägda genom dotterbolag:			
19,500 preferensaktier à 1,000 kr. i Hellefors bruks aktiebolag	kr.	19,500,000: —	
49,044 aktier i aktiebolaget jordbrukarbanken à 100 kr. ...	»	4,910,765: 47	
99,914 aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank à 100 kr. ...	»	9,991,400: —	
4,000 aktier i Forsbacka järnverks aktiebolag à 1,000 kr.	»	4,000,000: —	» 38,402,165: 47
Omkostnadskonto	»	0: —	
Osäkra fordringars konto	»	0: —	
Vinst- och förlustkonto	»	21,168,839: 63	
			kr. 114,476,263: 33

Skulder:

Aktiekapitalet	kr.	5,000,000: —	
Riksgäldskontoret	»	50,000,000: —	
Riksbanken, upptagna lån	»	43,040,000: —	
Insatta medel:			
Smålands enskilda bank	kr.	27,000: —	
Wermlands enskilda bank	»	12,409,263: 33	
Aktiebolaget Jämtlands folkbank ...	»	3,000,000: —	» 15,436,263: 33
Avskrivningars konto, å tidigare avskrivna fordringar influtna	»	0: —	
Intresse konto, under året influtna räntor	»	0: —	
Riksbanken, räntekonto	»	1,000,000: —	
			kr. 114,476,263: 33

I fråga om de inträdda förändringarna torde jag få lämna följande upplysningar.

Kr. 25,457: 35 å bankräkningar. Den större delen av banktillgodohavandet jämte under årets sista kvartal influtna belopp har använts för avbetalning å ränteskulden till riksbanken.

Kr. 3,381,530: — utlämnade lån i samband med bildandet av aktiebolaget sydsvenska banken mot 34,518 stycken aktier i banken à nominellt 100 kronor. Beloppet har nedgått dels genom kontanta avbetalningar och dels genom övertagande av hypotek från insolventa låntagare.

Kr. 32,974: 36 utlämnade lån i samband med bildandet av aktiebolaget jordbrukarbanken mot 336 stycken jordbrukarbankens aktier à 100 kronor. Minskningen har uppkommit genom kontant avbetalning i samband med försäljning av hypotek.

Kr. 1,778,117: 23, utgörande 20,375 stycken i Kreditkassans eget namn ägda aktier à 100 kronor i aktiebolaget sydsvenska banken. Antalet ägda aktier samt bokförda beloppet hava ökats genom övertagande av hypotek från insolventa låntagare.

Kr. 4,000,000: —, utgörande 4,000 aktier, ägda genom dotterbolag, i Forsbacka järnverks aktiebolag à 1,000 kronor. Beloppet har nedgått genom i bokslutet verkställd avskrivning å 6,340,000 kronor.

»Omkostnadskonto» och »Osäkra fordringars konto». Beloppen i ställningen per den 30 september 1927 äro i bokslutet påförda vinst- och förlustkontot.

Kr. 21,168,839: 63. Ökningen motsvaras av 1927 års förlust kr. 7,804,462: 94.

De influtna avskrivningsbeloppen (»Avskrivningars konto, å tidigare avskrivna fordringar influtna») hava i bokslutet gottgjorts vinst- och förlustkontot.

Vinsten å »Intresse konto, under året influtna räntor» har i bokslutet genom bokföring av räntan till riksbanken förbytt i en å vinst- och förlustkontot synlig ränteförlust å kr. 1,485,879: 53.

Kr. 1,000,000: — å »Riksbanken, räntekonto» avser den del av räntan till riksbanken, som ej betalats utan uppförts såsom skuld.

Tillika får jag ur Kreditkassans styrelseberättelse för år 1927 återgiva kassans vinst- och förlusträkning för nämnda år, vilken räkning har följande utseende:

Vinst- och förlusträkning.

Debet:

Ingående förlustsaldo	kr.	13,364,376: 69
Förvaltningsomkostnader	»	34,327: 58
Saldo av räntor	»	1,485,879: 53
Avskrivna förluster	kr.	6,354,354: 85
Avgå å tidigare avskrivna förluster influtna	»	70,099: 02
	»	6,284,255: 83
	kr.	21,168,839: 63

Kredit:

Kvarstående förlust från år 1926	kr.	13,364,376: 69
Förlust för år 1927	»	7,804,462: 94
	kr.	21,168,839: 63

I statsverkspropositionen till årets riksdag omnämnde jag utredningsmännens nyss omförmälda betänkande och uttalade, att utredningen angående avvecklingen av Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang ännu icke föreläge i det skick, att förslag kunde framläggas redan i statsverkspropositionen, utan skulle jag senare anmäla för Kungl. Maj:t fråga om proposition i detta ämne. Jag erinrade vidare, att riksdagen för budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 beviljat respektive 8 miljoner och 5 miljoner kronor, eller tillhoppa 13 miljoner kronor, som avsättning till en fond för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. Oavsett det resultat, som komme att framgå av utredningen rörande avvecklingen av Kreditkassans engagemang, syntes jämväl å nästa budgetårs stat medel böra anvisas för täckande av förluster å kassans engagemang. Enligt vad jag inhämtat, kunde hela summan av Kreditkassans förluster till och med år

Statsverks-
propositionen
1925.

1927 preliminärt beräknas till i runt tal 21.2 miljoner kronor, i vilket belopp inginge 1927 års ränteförlust med omkring 1.5 miljon kronor, däremot icke de genom ränteinkomster täckta förlusterna under åren 1923 och 1924 å tillsammans omkring 2.0 miljoner kronor. Med hänsyn härtill syntes det blivande anslaget icke böra sättas lägre än det för innevarande budgetår anvisade eller 5 miljoner kronor. Dessa medel syntes böra anvisas såsom kapitalökning å sagda fond, att täckas av andra statsinkomster än låne-medel. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1928/1929 anvisa ett anslag av 5 miljoner kronor.

Bilagor.

Det mellan staten och bankerna den 6 april 1922 träffade avtalet om Kreditkassans bildande med senare därtill gjorda tillägg ävensom den för kassan gällande bolagsordningen torde få såsom *bilagor 1* och *2* fogas vid statsrådsprotokollet.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med det mellan staten och vissa banker den 6 april 1922 träffade avtalet angående bildandet av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, vilket avtal ursprungligen skulle löpa ut vid slutet av år 1927, men numera gäller intill utgången av innevarande år, hava de ifrågasvarande bankerna tecknat det till 5 miljoner kronor uppgående aktiekapitalet i bolaget. Staten å sin sida har genom riksgäldskontoret till bolagets förfogande ställt en garantifond av 50 miljoner kronor. Enligt bestämmelse i avtalet skall förlust, som uppstår å bolagets rörelse, i första hand drabba nämnda garantifond. Den ansvarighet åter för förlust å kassans förbindelser, som åvilar aktiekapitalet, inträder först om kassans förluster komme att överstiga beloppet av statens garanti å 50 miljoner kronor.

De jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 augusti 1927 tillkallade utredningsmännen hava vid den av dem verkställda uppskattningen av den slutliga kapitalförlusten å Kreditkassans engagemang kommit till den uppfattningen, att — under förutsättning att avvecklingen sker i ett lugnt tempo och att det allmänna ekonomiska läget icke blir avsevärt och varaktigt sämre än nu — de väntade förlusterna icke skulle komma att överstiga 40 miljoner kronor. Enligt utredningsmännens mening skulle sålunda icke under nu förutsebara omständigheter hela statsgarantien behöva tagas i anspråk för att täcka förluster å kassans verksamhet, vadan aktiekapitalet vid en varsam avveckling kunde anses vara skyddat mot varje förlust. Då dessutom de aktieäggande bankernas ansvarighet automatiskt upphörde redan med utgången av år 1928 och icke utan deras medgivande kunde förlängas utöver denna tidpunkt, syntes sålunda den garanti för kassans förluster, som aktiekapitalet erbjöde, under nuvarande förhållanden vara utan betydelse för staten.

Utredningsmännen, som från denna utgångspunkt förutsätta, att den

nuvarande Kreditkassans verksamhet skall upphöra med utgången av innevarande år, göra vidare gällande, att kassans tillgångar — med undantag av aktierna i Hellefors bruks aktiebolag och Aktiebolaget Jordbrukarbanken, vilka skulle övertagas av därför lämpat permanent statsorgan — böra för avvecklingsarbetets fortsättande överlämnas till ett för ändamålet bildat nytt aktiebolag med ett aktiekapital av förslagsvis 5,000 kronor. Aktierna i detta bolag skulle tecknas av staten. På detta bolag skulle överflyttas statens garanti för Kreditkassan. I sammanhang härmed borde de till mötande av statens förluster på Kreditkassan avsätta medel jämte det belopp, som för sådant ändamål kunde komma att avsättas för nästa budgetår, tagas i anspråk genom att Kreditkassans skuld till riksgäldskontoret samt statsgarantien minskades med beloppen ifråga. Sedan dessa åtgärder vidtagits, skulle Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 träda i likvidation.

Av de i ärendet hörda myndigheterna hava fullmäktige i riksgäldskontoret och statskontoret i huvudsak biträtt utredningsmännens förslag. En reservant bland riksgäldsfullmäktige har dock anmält avvikande mening samt uttalat, att den förebragta utredningen icke kunnat övertyga honom om nödvändigheten av att för avvecklingen av Kreditkassans engagemang nu tillskapa ett nytt organ. En liknande mening har gjorts gällande av riksräkenskapsverket, som förklarat sig för sin del icke finna tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka förslaget om Kreditkassans upplösning redan med utgången av år 1928.

Vid anmälan i 1927 års statsverksproposition av frågan om anvisande av anslag till fonden för mötande av förluster å Kreditkassan anförde jag, bland annat, att enligt min uppfattning den verksamhet, som omhänderhades av Kreditkassan, icke kunde avvecklas inom den i avtalet rörande kassans bildande angivna tid, samt att jag vore av den meningen, att den dittillsvarande formen för verksamhetens bedrivande borde bibehållas även vid avvecklingen av kassans engagemang. Åt avtalet mellan staten och bankerna syntes alltså böra förlänas fortsatt giltighet. Enligt meddelande från Kreditkassans ledning hade bankerna förklarat sig icke hava något att däremot erinra. Att, på sätt styrelsen för Kreditkassan då ifrågasatt, fastställa tiden för kassans fortbestånd till 1932 års slut syntes mig dock icke av behovet påkallat, utan förklarade jag mig hava under övertvägande, huruvida man icke borde stanna för en kortare tid för avvecklingen.

I enlighet med den uppfattning, varåt jag vid nämnda tillfälle gav uttryck, angående lämpligheten av att under avvecklingsarbetet bibehålla den nuvarande formen för verksamhetens bedrivande — varemot bankerna då icke hade någon erinran att framställa — har jag i frågans förhandenvarande läge ansett mig böra begära besked rörande den ståndpunkt, bankerna nu intaga till samma spörsmål. På min i sådant avseende framställda förfrågan har jag erhållit det svaret, att det stora fler-

talet banker »för sin del icke äro benägna att förlänga kreditkassavtalet efter utgången av år 1928, närmast av den anledning att bankerna trots sig finna, att deras deltagande i Kreditkassans avveckling numera icke ansetts önskvärt». Samtidigt har meddelats, »att, därest i fortsättningen bankernas biträde vid avvecklingen i ett eller annat avseende skulle befinnas vara av nytta, dessa äro beredda att, i den mån de anse sig så kunna, stå till tjänst».

Ehuru jag icke känt mig övertygad om ändamålsenligheten av att vid avvecklingen av Kreditkassans engagemang övergiva den form av samarbete mellan staten och bankerna, som tillämpats, då dessa engagemang inleddes, har vad som sålunda förekommit ställt frågan i det läge, att en förändring synes ofrånkomlig. Då en avveckling av nämnda engagemang på det sättet, att Kreditkassan träder i likvidation och dess tillgångar omedelbart realiserats, med hänsyn till därmed förbundna förlustrisker torde få anses utesluten, lärers annan utväg icke stå till buds än att låta staten ensam omhändertaga den fortsatta avvecklingen.

I enlighet med den uppfattning, som utredningsmännen uttalat, finner jag därvid icke lämpligt att överlämna avvecklingsarbetet i dess helhet till ett eller flera av statens permanenta organ. På sätt utredningsmännen framhållit, är ett flertal av Kreditkassans engagemang av den natur, att avvecklingen för att lämna ett gott resultat måste ske i mera tvångsfria former än de i den vanliga statsverksamheten tillåtna. Med hänsyn härtill synes det mig mest ändamålsenligt, att avvecklingsarbetet även i fortsättningen bedrivs genom ett organ i aktiebolagets form.

Däremot lärers tillräcklig anledning icke föreligga att för ändamålet tillskapa ett nytt aktiebolag. Naturligare och förenat med mindre omgång synes mig vara, att Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 alltjämt får fortbestå, sedan aktiekapitalet — med den inskränkning som påkallas av aktiebolagslagens fordran på visst minimiantal aktieägare — övertagits av staten. För att bereda möjlighet för fyra enskilda att utan större förlustrisk till pari övertaga var sin aktie i bolaget, torde i samband härmed varje aktie, som för närvarande lyder å 1,000 kronor, böra uppdelas i tio aktier, envar å 100 kronor. De nuvarande aktieägarna i Kreditkassan hava på min förfrågan förklarat sig beredda överlåta samtliga aktier i bolaget till deras nominella värde samt att medverka till genomförandet av de ändringar i bolagsordningen, som kunna erfordras i samband med aktiernas överlåtande.

För närvarande består Kreditkassans styrelse av fem ledamöter, av vilka en, som tillika skall vara styrelsens ordförande, utses av Kungl. Maj:t, en av fullmäktige i riksbanken, en av fullmäktige i riksgäldskontoret och de övriga två av aktieägarna, d. v. s. av bankerna. Till samma antal och på samma sätt utses fem suppleanter. Efter den ombildning av Kreditkassan, som jag förordat, synes antalet ledamöter i styrelsen kunna begränsas till tre med en suppleant för envar av dem. Den nu av Kungl.

Maj:t utsedde, som jämväl är ordförande i styrelsen, torde, sedan staten inträtt som praktiskt taget ensam aktieägare i bolaget, lämpligen böra, jämte suppleant, väljas å bolagsstämma, medan återstående två ledamöter, tillika med suppleanter för dem, lära böra även i fortsättningen utses av fullmäktige i riksbanken respektive riksgäldskontoret. Utredningsmännen hava visserligen i det av dem tilltänkta nya bolaget föreslagit sex styrelseledamöter med lika många suppleanter. Med den begränsade uppgift Kreditkassan numera fått, sedan fråga allenast är om avveckling av redan omhänderhavda engagemang, och med de direktiv för verksamhetens bedrivande, som torde böra meddelas, synes mig emellertid i anslutning till den avvikande mening, som uttalats av en bland utredningsmännen, det av mig nyss angivna antalet böra vara till fyllest.

Antalet revisorer och revisorssuppleanter, för närvarande tre av vardera slaget, torde utan olägenhet kunna begränsas till två revisorer med två suppleanter, vilka lära böra utses å bolagsstämma.

Nu ifrågasatta ändringar i avseende å styrelsens sammansättning samt beträffande val av revisorer och suppleanter böra givetvis komma till uttryck i bolagsordningen. Jämväl vissa andra jämkningar torde vara påkallade i densamma.

Den ifrågavarande överlåtelsen och vad därmed sammanhänger torde böra ske på det sättet, att mellan staten, de aktieägande bankerna och Kreditkassan avtalas, att samtliga aktier utom fyra överlätas av bankerna till staten mot en av riksgäldsfullmäktige till Kreditkassan utfärdad förbindelse att vid anfordran tillhandahålla kassan svenska statens obligationer, löpande utan ränta, till ett belopp av 4,999,600 kronor, att de fyra återstående aktierna överlätas mot kontant likvid efter parikurs till enskilda personer, vilka av Kungl. Maj:t godkännas, samt att Kreditkassan i utbyte mot denna valuta till bankerna återställer de depositionsbevis till belopp av 5 miljoner kronor, som bankerna lämnat kassan såsom aktielikvid. I samband härmed bör avtalet angående Kreditkassans bildande med därtill gjorda tillägg upphävas. Då med denna anordning något verkligt kapitaltillskott för närvarande ej ifrågakommer, lärer det, liksom beträffande den till förfogande ställda garantifonden, vara obehövt att äska beloppet såsom anslag å riksstaten.

Såsom redan nämnt, innebär utredningsmännens förslag, att vissa av Kreditkassans tillgångar — nämligen aktierna i Helleforsbolaget och i Jordbrukarbanken — i samband med kassans trädande i likvidation skulle överlämnas till permanenta statsorgan i stället för att omhändertagas av det nya avvecklingsbolaget.

Då enligt den mening jag utvecklats bildandet av nytt bolag ej skulle erfordras, synas mig, vad aktierna i förstnämnda företag angår, tillräckliga skäl icke föreligga för staten att från Kreditkassan övertaga dessa aktier, så mycket mindre som i detta fall förvaltningen torde i lika hög grad som i allmänhet beträffande Kreditkassans tillgångar kräva friare former

än som i den vanliga statsverksamheten äro medgivna. Härtill kommer, att en realisation av förevarande tillgångar, vilka otvivelaktigt höra till kassans värdefullaste, bör kunna äga rum utan förlust och relativt snart, varför avvecklingen av kassans verksamhet icke genom deras bibehållande torde behöva fördröjas.

Däremot ansluter jag mig till förslaget i avseende å Jordbrukarbanken, av vars aktier redan tre fjärdedelar förvaltas av statskontoret. Åt detta ämbetsverk lärer alltså förvaltningen jämväl av nu ifrågavarande aktiepost böra uppdragas. I enlighet med statskontorets av riksräkenskapsverket biträdda förslag anser jag, att det för aktieförvärvet erforderliga beloppet bör uppföras i riksstaten såsom utgift för kapitalökning under rubrik »fonden för statens aktier» för att sedermera ställas till statskontorets förfogande för förvärv av aktierna ifråga. Jag delar ock riksräkenskapsverkets mening därutinnan, att anslagsbeloppet, som torde böra utgå av fasta lånemedel, bör bestämmas till nominella beloppet av aktierna, d. v. s. till 4,904,400 kronor, och att de kostnader av 6,365 kronor 47 öre, som Kreditkassan fått vidkännas för ifrågavarande aktiepost, böra stanna å kassan såsom förlust. Sedan beloppet inbetalats till Kreditkassan, torde detsamma böra av kassan användas till avbetalning å kassans skuld i riksbanken, där aktierna i fråga för närvarande ligga hypotiserade.

Enligt det förut omförmälda avtalet med bankerna av den 22 oktober 1927 har tiden för den nuvarande Kreditkassans verksamhet förlängts till utgången av innevarande år. Om den av mig ifrågasatta omorganisationen av kassan vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, synes hinder ej böra föreligga att låta den nya ordningen träda i tillämpning redan under årets lopp, så snart så lämpligen kan ske. Jag har förvissat mig om att från bankernas sida invändning häremot ej möter.

Beträffande kassans fortsatta verksamhet och i anslutning till utredningsmännens uttalande på denna punkt vill jag framhålla vikten av att styrelsen erhåller en så vidsträckt handlingsfrihet, att den icke hindras att vidtaga sådana åtgärder, som kunna visa sig nödiga för en normal affärsmässig skötsel av de av bolaget beroende företagen eller för undvikande av förluster, vilka skulle kunna förekommas genom åtgärder, som ej tåla uppskov. Det förutsättes, att kassan icke må ikläda sig några nya engagemang samt att dess innehav av aktier eller lotter i banker icke avhändes kassan utan riksdagens medgivande. Avvecklingsarbetet bör bedrivas med all den skyndsamhet, som är förenlig med angelägenheten av att i möjligaste mån begränsa statsverkets förlust å verksamheten, varvid bland annat tillbörlig hänsyn bör tagas till de ränteförluster för staten, som — ehuru de icke framträda i kassans räkenskaper — ett fortsatt anlåtande av kassans kredit hos riksgäldskontoret medför.

Av 1926 och 1927 års riksdagar har av andra statsinkomster än lånemedel avsatts ett belopp av 13 miljoner kronor till en fond för mötande av

förluster å Kreditkassan. Till kapitalökning å nämnda fond har i årets statsverksproposition äskats ytterligare 5 miljoner kronor. Enligt statskontorets mening borde nu å riksstatens inkomstsida under rubriken i anspråk tagna kapitaltillgångar, fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, uppföras fondens behållning, 13 miljoner kronor, samt å utgiftssidan under verkliga utgifter utom huvudtitlarna — enligt riksräkenskapsverkets förslag under en tillfällig huvudtitel »kapitalförluster» — upptagas ett anslag till täckning av förlust å Kreditkassan till belopp, motsvarande den i anspråk tagna fonden jämte vad som å riksstaten för budgetåret 1928/1929 ytterligare för ändamålet anvisas.

Nu återgivna förslag sammanhänger uppenbarligen nära med den av utredningsmännen ifrågasatta slutlikvideringen av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. Då enligt den uppfattning, varåt jag givit uttryck, bolaget alltjämt skulle fortbestå, synes mig tillräcklig anledning för närvarande icke föreligga att frångå det hittills anlitade, även i årets statsverksproposition förutsatta tillvägagångssättet, enligt vilket de medel, som anvisas för mötande av förlust å Kreditkassan, avsättas till den för ändamålet upplagda särskilda fonden.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att

dels medgiva, att — efter genomförande av erforderliga ändringar i den för Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 gällande ordningen — Kreditkassan må fortsätta avvecklingen av kassans engagemang i huvudsaklig överensstämmelse med av mig angivna grunder;

dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda förbindelse till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 att vid anfordran tillhandahålla kassan svenska statens obligationer, löpande utan ränta, till ett belopp av 4,999,600 kronor för förvärv för statsverkets räkning av 49,996 aktier å 100 kronor i Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922;

dels för förvärv för statsverkets räkning av aktier i Aktiebolaget Jordbrukarbanken å riksstaten för budgetåret 1928/1929 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »fonden för statens aktier» anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 4,904,400 kronor;

dels ock vid bifall till sistnämnda förslag höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »övriga fasta lånemedel» med 4,904,400 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olga Gjörloff.

Bilaga 1.**Kontrakt.**

Emellan Svenska staten, å ena, samt Stockholms Enskilda Bank, Skandinaviska Kreditaktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Handelsbanken, Aktiebolaget Göteborgs Bank, Aktiebolaget Nordiska Handelsbanken, Aktiebolaget Mälardöningarnas Bank, Aktiebolaget Svenska Landtmännens Bank, Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag, Enskilda Banken i Vänersborg, Norrköpings Enskilda Bank, Skaraborgs Enskilda Bank, Smålands Enskilda Bank, Sundsvalls Enskilda Bank, Södermanlands Enskilda Bank, Uplands Enskilda Bank, Wermlands Enskilda Bank och Östergötlands Enskilda Bank, här nedan kallade bankerna, å andra sidan, har träffats följande avtal.

§ 1.

Bankerna förbinda sig att *dels* i överensstämmelse med bilagda stiftelseurkund ombesörja bildandet av ett aktiebolag, förslagsvis kallat Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, med ändamål att lämna stöd åt kreditanstalter inom landet, *dels ock* av bolagets stiftare övertaga och på sätt i stiftelseurkunden sägs inbetala hela det till fem miljoner (5,000,000) kronor bestämda aktiekapitalet.

§ 2.

Det i § 1 avsedda stöd till kreditanstalter inom landet må lämnas endast enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas. Bolagsstämman må icke lämna föreskrifter rörande bolagets förvaltning, vilka strida mot de av Kungl. Maj:t givna anvisningarna rörande verksamhetens bedrivande.

Bolaget äger icke utlåna eller ikläda sig förbindelser för mera än tillhoppa femtiofem miljoner (55,000,000) kronor och ej heller för annat ändamål än i första stycket sägs ikläda sig förbindelser.

§ 3.

Staten överlämnar genom riksgäldskontoret till bolaget en garantifond av nominellt femtio miljoner (50,000,000) kronor av staten utgivna obligationer, uppsägbara från innehavarens sida samt förskrivna med 5 procent årlig ränta. Mot säkerhet av dessa obligationer öppnar riksgäldskontoret för bolaget en kredit i löpande räkning å upp till femtio miljoner (50,000,000) kronor, vilken kredit skall fortvara, så länge bolaget utövar sin verksamhet.

Ränta å denna kredit betalas på det sätt, att bolaget för varje verksamhetsår till riksgäldskontoret inbetalar hela det överskott, som efter administrationskostnadernas täckande uppkommit å rörelsen under året, och har bolaget ej skyldighet att därutöver betala ränta eller avgift för krediten. Så länge obligationerna ligga i riksgäldskontorets förvar såsom säkerhet för krediten, skall ingen betalning erläggas för förfallna kuponger, utan skall riksgäldskontoret för varje år äga avskilja och makulera dessa kuponger.

§ 4.

Visar sig vid bolagets likvidation, att förlust uppstått å bolagets rörelse, skall förlusten i första hand drabba garantifonden och i sista hand aktiekapitalet. Erfordras icke hela garantifonden till täckande av bolagets förlust, skall återstoden utan vederlag återställas till riksgäldskontoret. Har å rörelsen uppstått vinst eller annan behållning utöver aktiekapitalet, skall denna överlämnas till riksgäldskontoret.

Bolaget skall äga rätt att till gäldande av sin skuld till riksgäldskontoret lämna de i § 3 omnämnda obligationer efter parikurs till skuldens belopp. Erfordras icke hela garantifonden till täckande av bolagets skuld å krediten i riksgäldskontoret, äger bolaget utbekomma återstoden för att genom obligationernas försäljning erhålla medel till betalning av övriga förbindelser.

§ 5.

Bolagets verksamhet skall upphöra senast med utgången av år 1927.

§ 6.

Av detta kontrakt äro två exemplar upprättade, av vilka Svenska staten tagit ett och Stockholms Enskilda Bank för bankernas räkning ett.

Stockholm den 6 april 1922.

(Underskrifter.)

Med ändring av vad § 2 av förestående kontrakt innehåller har mellan Svenska staten, å ena, samt bankerna, å andra sidan, träffats den överenskommelse, att det belopp, som Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 äger utlåna eller iklåda sig förbindelser för, må uppgå till 110,000,000 kronor.

Stockholm den 23 mars 1923.

(Underskrifter.)

Med ändring av vad § 5 av förestående kontrakt innehåller har mellan Svenska staten, å ena, samt bankerna å andra sidan, träffats den överenskommelse, att bolagets verksamhet skall upphöra senast med utgången av år 1928.

Stockholm den 22 oktober 1927.

(Underskrifter.)

Bilaga 2.

Gällande bolagsordning för Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

§ 1.

Detta bolag, vars firma är Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

§ 2.

Bolagets verksamhet har till ändamål att giva stöd åt svenska kreditanstalter enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas.

§ 3.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Aktiekapitalet skall utgöra *fem miljoner* (5,000,000) kronor.

§ 5.

Aktie skall lyda å *ettusen* (1,000) kronor och aktiebrevens skola ställas till viss man.

§ 6.

Aktierna medföra ingen rätt till del i bolagets vinst.

Aktierna må ej genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, som omförmäles i 2 § i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att utan hinder av förbehållet bolagets aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § i nämnda lag.

§ 7.

Bolagets styrelse skall bestå av fem ledamöter med fem suppleanter för dem.

Av styrelseledamöterna utses en, som tillika skall vara styrelsens ordförande, ävensom en suppleant för honom av Kungl. Maj:t, en jämte suppleant för denne av fullmäktige i Sveriges riksbank, en jämte suppleant för denne av fullmäktige i riksgäldskontoret, och de övriga två ävensom de två suppleanterna för dem å ordinarie bolagsstämma av aktieägarna. Samtliga styrelseledamöter och suppleanter utses för ett år i sänder.

Styrelsen är beslutförlig, när fyra ledamöter äro tillstädes. Vid lika röstetal för olika meningar vinner den mening, ordföranden biträder.

§ 8.

Bolagets firma tecknas av den eller dem styrelsen inom eller utom styrelsen därtill utser.

§ 9.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen en revisor jämte suppleant för honom av Kungl. Maj:t och två revisorer ävensom två suppleanter för dem å ordinarie bolagsstämma av aktieägarna.

§ 10.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året före maj månads utgång.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning och balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorerernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hänskjutas, skola därjämte å densamma följande ärenden till behandling förekomma, nämligen:

- 1) fastställelse av balansräkningen;
- 2) fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid revisorerernas utlåtande avser;
- 3) val av styrelseledamöter med suppleanter samt
- 4) val av revisorer och revisorssuppleanter.

§ 11.

Vid bolagsstämma må envar röstberättigad rösta för fulla antalet av honom ägda aktier.

§ 12.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna skola ske medelst kungörelse i Post- och inrikes tidningar samt en i Stockholm utkommande daglig tidning.

De föreskrivna kallelseåtgärderna skola beträffande ordinarie bolagsstämma vara verkställda senast 14 dagar före stämman och beträffande extra stämma senast 8 dagar före stämman.

§ 13.

Beslut av bolagsstämman, som står i strid mot de av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna angående bolagets verksamhet, är ogiltigt.

§ 14.

Skulle vid bolagets likvidation visa sig, att vinst eller annan behållning utöver aktiekapitalet uppstått å bolagets verksamhet, skall denna vinst eller behållning överlämnas till riksgäldskontoret.

§ 15.

Denna bolagsordning kan ej ändras utan medgivande av Kungl. Maj:t.